

УДК 159.942

Юрков Олександр Сергійович,
кандидат педагогічних наук, доцент,
Мукачівський державний університет
Литко Еріка Сергіївна,
студентка,
Мукачівський державний університет

ФЕНОМЕН ПРИВ'ЯЗАНОСТІ В ДОШКІЛЬНОМУ ВІЦІ

Обґрунтовано феномен привязаності у дошкільному віці та його впливу на формування особистості в майбутньому. Численними дослідженнями було доведено, що перші роки життя людини стають вирішальними в формуванні її особистості. Крім того, ранній дитячий досвід спілкування з батьками здійснює значний вплив на формування батьківсько-дитячих стосунків з власними дітьми в майбутньому.

Мета дослідження полягає у теоретичному аналізі та емпіричному дослідженні психологічних особливостей феномену привязаності. У дослідженні використані: проєктивна методика Н.Каплан для визначення особливостей емоційної привязаності дитини до матері та інтерв'ю діагностики типу привязаності у дорослих Adult Attachment Interview (AAI). Наукова новизна даного дослідження полягає в тому, що даний феномен не достатньо вивчений, що дає змогу розвиватись в даному напрямку. Практична значущість отриманих результатів полягає в тому, що вони дозволяють спрогнозувати можливий розвиток привязаності і скоректувати його в потрібному напрямку.

Ключові слова: прив'язаність, надійна прив'язаність, унікаюча прив'язаність, ненадійна прив'язаність, змішана прив'язаність, дезорганізована прив'язаність, фази прив'язаності.

Постановка проблеми. У дитинстві закладаються фундаментальні властивості характеру людини, її спрямованість та особистісні якості. Важливу роль у розвитку дитини відіграє правильне протікання етапів привязаності. Саме правильний розвиток привязаності сприяє формуванню в майбутньому гармонійної особистості, виробленню вміння особистості встановлювати емоційні зв'язки з оточуючими, налагоджувати тісні міжособистісні зв'язки та формуванню найбільш успішних і доцільних моделей поведінки в дитячо-батьківських стосунках з власними дітьми.

Визначивши тип привязаності в дитячому віці, можна спрогнозувати можливий подальший розвиток особистості, можливі труднощі на шляху її формування та можливі моделі поведінки, які в подальшому будуть формуватись в особистості. Профілактика порушень привязаності допоможе сприяти гармонійному розвитку особистості дитини і подальшому формуванню успішних моделей поведінки як в батьківсько-дитячих стосунках, так і в міжособистісних.

Дослідження поглядів вітчизняних і зарубіжних психологів, які займались вивченням проблеми феномену привязаності, допоможе зрозуміти суть цього феномену, його вплив на формування особистості та моделей привязаності дорослих.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Велике значення для розвитку знання про привязаність мали роботи англійського психіатра і психоаналітика Дж. Боулбі. Він стверджував, що ми можемо зрозуміти людську поведінку, тільки розглянувши її середовище адаптації, основне середовище, в якому вона формується.

Дж. Боулбі припустив, що привязаність дитини розвивається наступним чином: спочатку соціальні реакції малюків не відрізняються розбірливістю (наприклад, вони будуть посміхатися будь-якій особі або плакати через відхід будь-якої людини); проте у віці від

3 до 6 місяців малюки звужують спрямованість своїх реакцій до кількох знайомих людей, формують явну перевагу у відношенні однієї людини і потім починають ставитися насторожено до незнайомих людей, незабаром після цього вони стають більш рухливими, починають повзати і відіграють активнішу роль в утриманні поруч основного об'єкта привязаності. Вони стежать за тим, де знаходиться мати або батько, і будь-який знак, який вказує на те, що вони можуть раптово піти, викликає з їх боку реакцію слідування. Весь процес – фокусування на основному об'єкті привязаності, який потім викликає реакцію слідування, – відповідає імпринтингу у інших видів. Подібно дитинчатам багатьох інших видів, у малюків виробляється імпринтинг на певний об'єкт привязаності і вони наполегливо йдуть за ним, коли він йде.

У своїх працях Дж. Боулбі навмисно використовував етологічні терміни «інстинкт» і «імпринтинг» в широкому сенсі. Він хотів показати, що ці поняття стосуються людської поведінки у своєму загальному вигляді, а не як виключно точні, деталізовані визначення. Тим не менш Боулбі відчував, що ці етологічні поняття дають надійні пояснення, яких він шукав. Він говорив, що коли вперше дізнався про них у 1950-х рр., то готовий був вигукнути: «Еврика!». Зокрема, він зрозумів, чому немовлята і маленькі діти бувають приголомшені, коли їх розлучають з батьками. Будучи продуктом еволюції, дитина відчуває інстинктивну потребу бути поруч з тим з батьків, на якого у нього виробився імпринтинг. Ця потреба присутня в кожній частці істоти дитини; без неї людське співтовариство не змогло б вижити. На певному рівні дитина іноді сама може відчувати, що втрата контакту з батьками означає, що вона загине.

Дж. Боулбі виділив 4 фази через які проходить дитина в процесі формування привязаності:

- нерозбірлива реакція на людей (0-3 місяці);

- фокусування уваги на знайомих людях (3-6 місяців);
- інтенсивна прихильність і активний пошук близькості (0,5-3 роки);
- партнерська поведінка (3 роки-кінець дитинства).

Дж. Боулбі вважав, що прихильність розвивається аналогічно імпринтингу у тварин. Імпринтинг – це процес, за допомогою якого тварини засвоюють стимули, що ініціюють їх соціальні інстинкти. Зокрема, дитинчата тварин дізнаються, за яким рухомим об'єктом їм треба слідувати. Вони починають слідувати за широким колом об'єктів, але це коло швидко звужується і в кінці періоду імпринтингу вони зазвичай слідуєть лише за матір'ю. На цьому етапі реакція страху обмежує здатність формувати нові прихильності.

У людей ми можемо спостерігати схожий процес, хоча він розвивається набагато повільніше. Протягом перших тижнів життя малюки не можуть активно слідувати за об'єктами, переміщаючись з місця на місце, але вони направляють на людей соціальні реакції. Вони посміхаються, белькочуть, чіпляються, плачуть і т.д. – все це допомагає утримувати людей поруч. Спочатку малюки направляють ці реакції до будь-якої людини. Однак до 6-місячного віку вони звужують свою прив'язаність до кількох людей. Вони хочуть, щоб поруч була саме ця людина. На цьому етапі вони починають боятися незнайомих і, коли вчать повзати, слідуєть за своїм основним об'єктом прив'язаності всякий раз, коли той іде. Тим самим у них виробляється імпринтинг на певну людину [1;2;4].

В 1950 році Ейнсворт стала асистентом Дж. Боулбі. В 1954 році в селищах поблизу столиці Кампала вона спостерігала, як малята прив'язуються до своїх мам. Результати цих досліджень ввійшли в її книгу «Немовлята в Уганді», де описані фази прив'язаності, які Боулбі виділив у своїх працях. Угандські дослідження спонукали її до роздумів про різні патерни прив'язаності серед окремих малят і про те, як малюки використовують маму в якості надійної відправної точки своїх досліджень. Боулбі приписав Ейнсворт заслуги в відкритті немовлячої поведінки, пов'язаної з надійною відправною точкою.

В Балтіморі Ейнсворт почала дослідження, об'єктом якого були 23 малюки із сімей середнього класу, і їх мами. Ця робота дозволила виділити патерни прив'язаності, які сприяли численним дослідженням в галузі психології розвитку.

Мері Ейнсворт оцінювала інтенсивність чотирьох різних типів поведінки, яка спостерігалася, за шкалою від 1 до 7, виділивши чотири типи поведінки:

- 1) сепараційна тривожність (прояв занепокоєння у малюка, коли мати виходить з кімнати);
- 2) готовність дитини досліджувати нову ситуацію;
- 3) тривожність, пов'язана з незнайомцем (реакція малюка на присутність незнайомої людини);
- 4) поведінка після возз'єднання (поведінка дитини після повернення мами в кімнату).

На основі цього експерименту Ейнсворт ідентифікувала три окремі типи прив'язаності немовлят:

надійний, уникаючий (ненадійний) і тривожно-амбівалентний (такий, що чинить опір).

Для надійного типу прив'язаності типовими є наступні форми прояву:

1. Сепараційна тривожність: коли мати виходить з кімнати, дитина засмучується і плаче.
2. Дослідження навколишнього світу: немовля використовує матір як надійну, безпечну базу.
3. Тривога, викликана присутністю незнайомця: дитина дружелюбна і спокійна до тих пір, поки мама залишається в кімнаті. Якщо ж вона виходить, вона починає завзято уникати незнайомої людини.

4. Возз'єднання: немовля стає задоволеним і позитивним після того як мати повертається в кімнату.

Діти з надійною прив'язаністю більш активні, відкриті, самостійні, інтелектуально розвинуті й вірять в свої сили [3;8].

Для уникаючого типу властиві такі форми прояву:

1. Сепараційна тривожність: коли мати виходить з кімнати, дитина не проявляє ніяких ознак тривоги і занепокоєння.

2. Тривога, викликана присутністю незнайомця: дитина почувається у компанії незнайомої людини абсолютно спокійно і поводить, як зазвичай.

3. Возз'єднання: немовля практично не реагує на повернення матері в кімнату.

Ейнсворт виявила, що мати і незнайома людина заспокоюють дитину однаково успішно [3;8].

Для ненадійного типу прив'язаності характерні:

1. Сепараційна тривожність: коли мати виходить з кімнати, дитина реагує вкрай негативно; вона налякана і засмучена.

2. Тривога, викликана присутністю незнайомця: дитина явно боїться незнайомої людини і всіма силами намагається уникати її.

3. Возз'єднання: коли мати повертається до кімнати, немовля тягнулось до неї, але в контакт не вступав; деякі діти навіть відштовхували матір.

Ейнсворт виявила, що немовлята з ненадійним типом прив'язаності менш охоче досліджують навколишній світ і частіше плачуть, ніж діти з двома іншими типами прив'язаності [3;8].

Наступні типи не описані Ейнсворт, але досліджені іншими дослідниками.

Дезорганізована прив'язаність, яку називають також «випалена душа». Цей тип прив'язаності виражається в тому, що при приході матері, дитина застигає, а при її поверненні тікає від неї. Дезорганізований тип прив'язаності характерний для дітей, котрих систематично б'ють, над якими знущаються. В таких сім'ях часто зустрічається вкрай жорсткий, навіть жорстокий батько і слабка мати, нездатна захистити дитину. Або такі діти зростають у депресивних матерів, котрі більшу частину часу взагалі ніяк не реагують на дитину, а коли реагують – то агресивно. Дітям з цим типом прив'язаності властиві хаотичні, непередбачувані емоції і реакції.

Змішаний тип прив'язаності (симбіотична прив'язаність) властива діткам, які не відпускають мам ні на крок, постійно привертають до себе увагу, перевіряють включеність, заглядають в очі («а ти точно-

точно мене любиш?»), дуже хворобливо реагують на те, що мама відвертається від них, спілкується з кимсь ще.

Симбіотична прив'язаність формується, як правило, в сім'ях з дуже тривожними мамами, котрі орієнтуються на деякі «правильні» уявлення про виховання, намагаються уникнути помилок і впевнені в небезпечності навколишнього світу. У них самих дуже сильна сепараційна тривога і необхідність в постійному підтвердженні: тільки зі мною моєму малюку буде добре. Однак, при цьому на потреби дитини вони відповідають лише при прямому зоровому контакті і виражених сигналах у вигляді, наприклад, плачу. Діти у таких мам теж виростають тривожними. Їм важко відокремитись від мами і зрозуміти, хто вони насправді [4].

Дослідження прив'язаності просувається вперед стрімкими темпами, і одною з найбільш популярних тем є питання внутрішніх робочих моделей. Боулбі зробив робочою моделлю очікування і почуття дітей по відношенню до чуйності об'єкту прив'язаності. Оскільки робоча модель включає в себе внутрішні психічні події, її важко досліджувати в немовлячому віці; не можна малюкам задати питання про те, що вони думають і відчувають. Але після 3-річного віку, або близько того, дослідження стають можливими. Наприклад, Бретертон, Ріджвей і Кессіді виявили, що трьохрічні малюки можуть завершувати історії про ситуацію, що стосується прив'язаності.

У дорослих також формуються певні думки і почуття з приводу прив'язаності, і їх установки, без сумніву, впливають на те, як вони відносяться до своїх дітей. Мері Мейн і її колеги в інтерв'ю «Прив'язаності дорослих» задавали питання батькам стосовно їх власних ранніх спогадів. Зосередивши увагу на відкритості і гнучкості відповідей батьків, Мейн виробила типологію, котра, як виявилось, дуже добре корелює з класифікаціями дітей в «Незнайомій ситуації». Типи Мейн включають в себе:

1. Впевнених (самостійних) розповідачів, котрі говорять про власний ранній досвід відкрито і вільно. Діти цих батьків, як правило, відчували надійну прив'язаність до них. Очевидно, прийняття батьками власних почуттів йде пліч-о-пліч з прийняттям сигналів і потреб їхніх малюків.

2. Заперечуючи прив'язаність розповідачів, які говорять про свій досвід прив'язаності так, наче він не дуже важливий. Ці батьки, як правило, мали невпевнених, унікаючих дітей; вони багато в чому відкидали власний досвід, так само, як вони відкидали прагнення до близькості своїх дітей.

3. Стурбованих розповідачів, інтерв'ю з якими дозволяють припустити, що вони як і раніше, намагаються, приховано або явно, завоювати любов і схвалення власних батьків. Можливо, що їх власні потреби заважають їм послідовно реагувати на потреби своїх немовлят.

Деякі дослідження показали, що коли інтерв'ю з батьками проводять до народження у них дітей, класифікації їхніх інтерв'ю корелюють з поведінковою прив'язаністю їх річних малят в «Незнайомій ситуації». Наприклад, Фонаджи та інші встановили, що, якщо допологове інтерв'ю з матір'ю відзначалось

впевненістю/самостійністю, а з батьком – запереченням, дитина в «Незнайомій ситуації» частіше всього трималася впевнено з мамою і уникала батька. В ряді подібних досліджень повідомлялось, що класифікації батьків і дітей співпадають приблизно на 70%. [4]

Одною з найновіших теорій прив'язаності є теорія багаторівневої прив'язаності доктора Гордона Ньюфелда, канадського психотерапевта. В своїй теорії він розглядає прив'язаність не тільки як прагнення дитини бути фізично поруч з дорослим, який піклується про неї (так званий бондинг), але як будь-яке прагнення до контакту і близькості: фізичному, емоційному, психологічному. Прагнення до прив'язаності - це базова потреба людини, вона первинна, і є більш пріоритетною, ніж їжа. Але якщо немовляті для виживання необхідний тісний фізичний контакт з дорослим, який за нього відповідає, то по мірі дорослішання, розвитку мозку і становлення особистості, розуміння дитиною, що означає «бути близьким», мінюється.

Якщо все відбувається за природним планом, то в перші шість років життя дитина розвиває здібність прив'язуватись на різних рівнях. У теорії Ньюфелда виділено шість рівнів.

Перший рівень, з народження, – прив'язаність через почуття. Для того, щоб вижити, немовляті необхідно бути в постійному фізичному контакті з дорослим, який піклується про нього.

На другому році життя у дитини розвивається здібність прив'язуватись за посередництва схожості. Дитина починає відчувати, що бути близьким з мамою або татом можна не тільки знаходячись безпосередньо з ними, але будучи схожим на них.

До третього року розвивається здібність прив'язуватись посередництвом належності і вірності. Ще один спосіб бути близьким – це володіти тим, кого любиш, і належати до тих, хто любить тебе.

До четвертого року життя у дитини з'являється бажання власної важливості, значимості в житті улюбленої людини. Дитина починає відчувати, що мама і тато близькі з тими, кого вони цінують. А щоб бути цінним, треба бути хорошим. Малюк хоче сподобатись, стає м'якшим, поступливішим, шукає підтвердження своєї важливості для дорослих.

На п'ятому році дитина починає любити. Вона віддає своє серце дорослим. Якщо раніше вона говорила «люблю маму» більше імітуючи інших, то тепер вона «любить маму», співає пісні про любов і малює серця. Це прив'язаність через емоційну близькість, рівень, на якому дитина готова розставатись з дорогими для неї людьми на досить тривалі проміжки часу. Їй вже не потрібна фізична присутність прив'язаності, щоб зберегти відчуття контакту і близькості.

Останній рівень прив'язаності – коли тебе знають. Дитина хоче бути пізною, починає ділитись своїми секретами, щоб дорослі його краще розуміли, щоб бути ближчим до дорослих. Вона хоче, щоб ми знали її зсередини. Це не правдивість, дитина легко збреше тим, до кого вона не прив'язана, це саме бажання бути близьким. Психологічна прив'язаність – найбільш глибокий рівень прив'язаності і найбільш уразливий. Не кожен дорослий має досвід подібної прив'язаності.

Першочергова еволюційна задача прив'язаності – створити контекст, в якому дорослому буде легко піклуватись про дитину, а дитина буде легко приймати цю турботу. Якщо дитина прив'язана до дорослого, то вона (в міру) слухняна, хоче бути для дорослого хорошою, слідує за ним, дивиться на нього знизу вверху, ловить знаки, як поводитись і що робити. Дорослі легко вибудовують ієрархію з такою дитиною, несуть за неї відповідальність і діють з природнім авторитетом.

Друга задача прив'язаності – служити утробою для дорослішання. Прив'язаність працює як щит проти зовнішнього стресу – захищає дитяче серце, щоб воно залишалось м'яким і дитина могла прив'язуватись на більш глибоких рівнях, і поступово дорослішати, звільняючись від своєї залежності в прив'язаності. Всередині прив'язаності, в безпеці, дитина може не боячись насмішок і чужих оцінок виражати себе, щоб досліджувати своє «Я», свої інтереси і бажання. Для дитини прив'язаність створює відчуття дому: вона вдома там, де її прив'язаність. Прив'язаність забезпечує місце, де дитина може розслабитись, відпочити, і з новими силами відправитись на підкорення світу. Забезпечуючи безпеку, прив'язаність допомагає розвинути незалежність. [6;7]

Першопрохідцем в дослідженні прив'язаності у вітчизняній психології стала М.І.Лісіна, яка в концепції генезису спілкування робила акцент на взаємодії дорослого і дитини, дитини і дитини як необхідної умови раннього розвитку. І прив'язаність розглядалась не лише як дитяча прив'язаність до матері, а в більш загальному розумінні прив'язаності дитини до інших людей. Лісіна відзначала той факт, що прив'язаність вибіркова, формується вона на основі потреб особистості у спілкуванні. Це продукт спілкування, який залежить від його змісту [5].

Постановка завдання: здійснити дослідження феномену «прив'язаності» в батьків та їх дітей; встановити їх причинно-наслідковий зв'язок

Результати та їх обговорення. В дослідженні була використана проективна методика Н.Каплан, метою якої було визначення типу емоційної прив'язаності дитини до матері.

У ході дослідження діток, які відвідують садок, за методикою Н.Каплан у 40% з них було виявлено надійний тип прив'язаності, у інших 40% - дезорганізований тип, і у 20% - тривожно-унікаючий. Тривожно-амбівалентного типу прив'язаності виявлено не було.

Для зручності і наочності на основі отриманих даних було створено кругову діаграму (рис.1.).

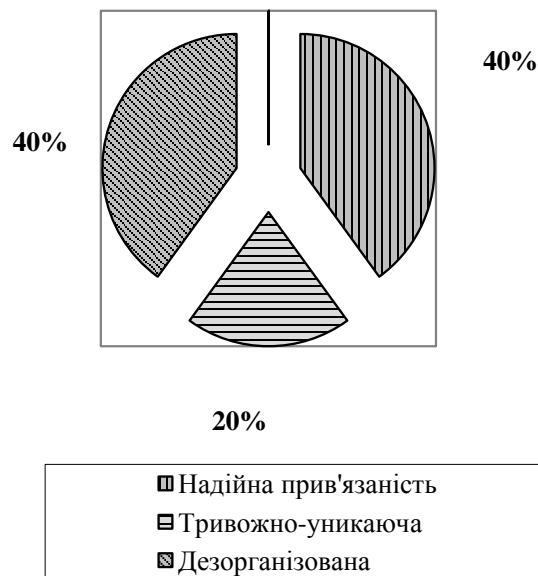

Рис.1. Розподіл даних отриманих за проективною методикою дослідження особливостей емоційної прив'язаності дитини до матері Н.Каплан при дослідженні дітей, які відвідують ДНЗ.

Отримані результати говорять про тенденцію правильного і гармонійного розвитку дітей. У багатьох дітей виявлений надійний тип прив'язаності, що свідчить про довірливі стосунки дитини з мамою, теплі емоційні зв'язки між ними, відсутність тривожності у дітей, розлучаючись з мамою ці дітки впевнені, що мама повернеться. Також у багатьох дітей виявлено дезорганізовану емоційну прив'язаність, що свідчить про невизначеність стосунків між мамою і дитиною, життя такої дитини сповнене подій різного емоційного забарвлення. Щодо діток, у яких виявлено тривожно-унікаючий тип прив'язаності, то вони характеризуються тим, що часто уникають емоційних зв'язків з мамою, і спокійно реагують на розлуку з мамою, при цьому у них може виникати тривога з приводу того, що мама не повернеться до них, або з мамою може статись щось погане.

За методикою «Інтерв'ю для дорослих ААІ», у 40% мам було виявлено модель надійної прив'язаності, у 40% - категорія не проробленого статусу прив'язаності, і у 20% - модель ненадійно-дистанційованої прив'язаності.

Для більш наочної демонстрації, на основі отриманих даних було створено кругову діаграму (рис.2.).

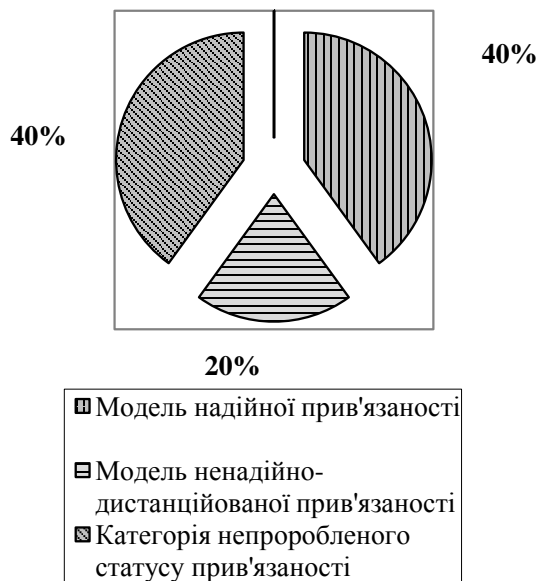

Рис.2. Розподіл даних отриманих за методикою Інтерв'ю про прив'язаність для дорослих ААІ, серед батьків, чії діти відвідують ДНЗ.

Отримані дані свідчать про те, що у значній частині досліджуваних (30%) був позитивний досвід прив'язаності в дитинстві, і вони перенесли патерн поведінки своїх батьків у батьківсько-дитячі стосунки з власною дитиною. Ці батьки із задоволенням і теплими почуттями згадують своє дитинство, їх спогади чіткі, ясні і яскраві. У 10% з 40% батьків з надійною моделлю прив'язаності, у дитини виявлено дезорганізований тип прив'язаності, що може свідчити про надмірну заклопотаність батьків буденними справами і нестачу часу на виховання дітей. У 30% інших досліджуваних спостерігається не пророблений статус прив'язаності, з не дуже позитивним досвідом прив'язаності в дитинстві, який також переноситься на дитячо-батьківські стосунки з їх дітьми. Однак, 10% досліджуваних, маючи негативний досвід взаємодії з власними батьками, ймовірно намагаються компенсувати недостачу батьківського тепла у взаєминах з власними батьками, встановлюючи тісні емоційні зв'язки з власною дитиною, формуючи у неї надійну прив'язаність. І в 20% батьків виявлено модель ненадійно-дистанційованої прив'язаності, у яких спостерігається заперечення прив'язаності; у таких батьків дітки більш тривожні й песимістичні, і у них виявлений тривожно-унікаючий тип прив'язаності.

В процесі дослідження дітей, які не відвідують ДНЗ, у всіх діток було виявлено надійний тип прив'язаності. У діток сформовані тісні емоційні зв'язки з мамою, вони адекватно реагують на відсутність мами, сумують за нею і радіють при новій зустрічі, можна припустити, що життя цих діток сповнене позитивних, яскравих подій, а також материнським теплом, любов'ю і турботою.

Натомість у матусь цих діток за методикою «Інтерв'ю про прив'язаність для дорослих ААІ» були виявлені різні моделі прив'язаності. У 40% мам – надійна модель, у 30% – упереджена, заплутана, у інших

30% – ненадійно-дистанційована. Результати отримані за проективною методикою К.Джордж ААР підтверджують результати отримані в результаті проведення інтерв'ю.

Для наочності була створена кругова діаграма (рис.2.3.)

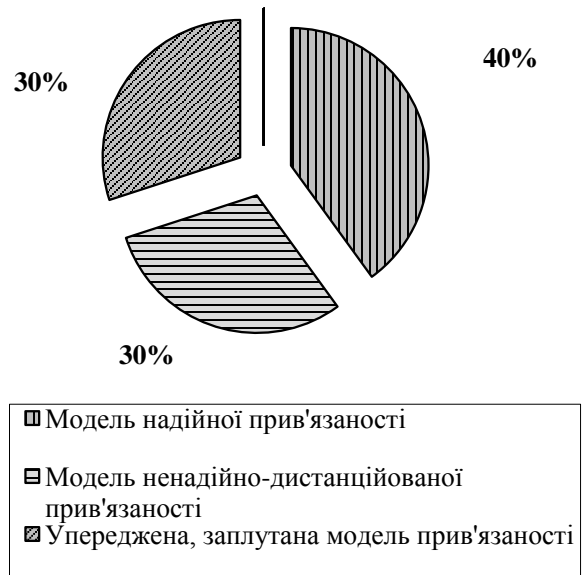

Рис.3. Розподіл даних отриманих за методикою «Інтерв'ю про прив'язаність для дорослих ААІ», серед батьків, чії діти не відвідують ДНЗ.

Так як в усіх діток виявлена надійна прив'язаність можна зробити висновки про те, що мами, які мали позитивний досвід взаємозв'язку з батьками, наслідують їх поведінку у стосунках з власними дітьми, розцінюючи її як найбільш правильну і доцільну. Натомість, мами, які мали не такий позитивний досвід взаємин з батьками в дитинстві, розцінюючи їх поведінку як помилкову, намагаються компенсувати нестачу материнського тепла, якого зазнали в дитинстві, стараючись якомога більше часу проводити з власними дітьми, турбуючись про них і даючи їм те, чого їм самим не вистачало в дитинстві, тим самим формуючи у них надійну прив'язаність.

Порівнюючи наші дві вибірки можна сказати, що в сім'ях, де діти не відвідують ДНЗ, у діток формується надійний тип прив'язаності незалежно від дитячого досвіду взаємозв'язку з батьками і моделі прив'язаності, яка властива мамі дитини. Ці мами прагнуть якомога більше часу проводити з дітьми, оточуючи їх опікою, любов'ю і турботою настільки, наскільки це можливо, формуючи теплі, позитивно забарвлені стосунки зі своїми дітьми. Натомість в сім'ях, де діти відвідують садочок, навіть у мам, у яких спостерігається надійна модель прив'язаності, у дітей може формуватись інший тип прив'язаності, на таке явище може впливати наявність більше ніж одної дитини в сім'ї, також маса інших чинників. Як і в мам, які не віддають дітей в садочок, так і серед мам, які водять діток в садочок, спостерігається спроба компенсації нестачі батьківського тепла в батьківських сім'ях, шляхом оточення власної дитини любов'ю, опікою і турботою.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, результати дослідження підтверджують, що між типом прив'язаності дорослих (яка була в них в дитинстві), їх моделлю типу прив'язаності і типом прив'язаності їх дітей існує тісний зв'язок, про що свідчать не лише наші дослідження, а й дослідження науковців, які займалися даною

проблематикою. Також було виявлено, що деякі батьки, пам'ятаючи свій власний не зовсім позитивний досвід взаємин з батьками, намагаються компенсувати нестачу батьківського тепла у відносинах зі своїми батьками за рахунок встановлення теплих, дружніх стосунків з власними дітьми.

Список використаних джерел

1. Боулби Дж. Привязанность. Перевод с английского Н.Г.Григорьевой и Г.В.Бурменской Общая редакция и вступительная статья кандидата психологических наук Г.В.Бурменской./ – М., 2003.
2. Боулби Дж. Создание и разрушение эмоциональных связей / Пер. с англ. В.В. Старовойтова —2-е изд. — М.: Академический Проект, 2004. — 232 с. — (Руководство практического психолога).
3. Клейнман П. Психология. Люди, концепции, эксперименты./Пол Клейнман – М.: ООО «Манн, Иванов и Фербер», 2015. – 272с.
4. Крэйн У. Боулби и Эйнсворт о человеческой привязанности. (Глава из книги У.Крэйна «Теории развития»)[Электронный ресурс]/У.Крейн// Научно-практический журнал электронных публикаций – 2002. – №1 – Режим доступа до журналу:
<https://psyjournal.ru/psyjournal/articles/detail.php?ID=2878>
5. Носкова Н.В. История и современное состояние исследований привязанности в отечественной психологии [Электронный ресурс]/Н.В.Носкова// Вестник ПСТГУ IV: Педагогика. Психология 2013. Вып. 2 (29). С. 109-120. – Режим доступа: <http://pstgu.ru/download/1380801420.9Noskova.pdf>
6. Ньюфельд Г. Не упускайте своих детей: почему родители должны быть важнее, чем ровесники/Г.Ньюфельд, Г.Матэ. – М.: «Ресурс», 2012. – 384с
7. Писарик О. Теория многоуровневой привязанности Г.Ньюфелда [Электронный ресурс]/Ольга Писарик. – 2012. – Режим доступа: <http://olgapisaryk.livejournal.com/120236.html>
8. Три стили привязанности младенцев (Мэри Эйнсворт) [Электронный ресурс], 2015. – Режим доступа: <http://doshkolniki.org/doshkolnaya-psixologiya/830-tri-stilya-privyazannosti-mladenczev-meri-ejnsvort.html>

Обосновано что первые годы жизни человека становятся решающими в формировании его личности, ранний детский опыт общения с родителями оказывает значительное влияние на формирование родительско-детских отношений со своими детьми в будущем.

Цель исследования заключается в теоретическом анализе и эмпирическом исследовании психологических особенностей феномена привязанности.

В исследовании использованы: проективная методика Н.Каплан для определения особенностей эмоциональной привязанности ребенка к матери и интервью диагностики типа привязанности у взрослых Adult Attachment Interview (AAI).

Научная новизна данного исследования заключается в том, что данный феномен не достаточно изучен, что позволяет развиваться в данном направлении.

Практическая значимость полученных результатов заключается в том, что они позволяют спрогнозировать возможное развитие привязанности и скорректировать его в нужном направлении.

Ключевые слова: привязанность, надежная привязанность, избегающая привязанность, ненадежная привязанность, смешанная привязанность, дезорганизована привязанность, фазы привязанности.

The relevance of research. Every year there is a growing interest in the experience of relations with parents in early childhood, and its influence on the formation of personality in the future. Numerous studies have proven that the early years of life are crucial in shaping his personality. In addition, early childhood experiences with their parents has a significant influence on the formation of parent-child relationship with their children in the future.

The purpose of the study is theoretical analysis and empirical study of the psychological characteristics of the phenomenon of attachment.

The study used: N.Kaplan projective method for determining characteristics of the emotional attachment of the child to the mother and interviews diagnose the type of attachment in adults Adult Attachment Interview (AAI).

The scientific novelty of this study lies in the fact that this phenomenon is not well understood, which allows to develop in this direction.

The practical significance of these results is that they allow to predict the possible development of attachment and adjust it in the right direction.

Keywords: attachment, secure attachment, avoidant attachment, insecure attachment, affection mixed, disorganized attachment, the attachment phases.